

NEY AÇKISINDA GELENEKSELLİK TARTIŞMALARI VE NEYZEN NİYAZİ SAYIN SİSTEMİ

Dr. Ali TAN¹

ÖZET

Türk Musikisinin üflemeli bir çalgısı olan ney, geçmişten günümüze kadar, *Müstakil Açkı* olarak adlandırdığımız farklı sistemlerle açılmıştır. Yapımcılar *Müstakil Açkı*'ya ilave olarak ney boyunun 26'ya bölünmesiyle oluşan ve 20. yüzyıl itibariyle *Klasik Açkı* olarak anılan temel bir yapıdan istifade etmişlerdir. 20. yüzyılın ikinci yarısına gelindiğinde, perdeleri ney üzerinde görmek için kullan bu yapıyı *klasik* olarak kabul edenler ve ney açkısındaki arayışlarını sürdürenler arasında geleneksellik-yenilik eksenli çeşitli tartışmalar öne çıkar.

Ney açkısındaki arayışlar ney yapımındaki matematiksel yapıyı temel almıştır. Başka bir deyişle yeni sistemler, neydeki bazı aralıkların daha kolay icra edebilmesi için perdelerin tiz veya pest bölgeye kaydırılması esasına dayanır. Bu arayışların bir neticesi de Neyzen Niyazi Sayın'ın ortaya koyduğu açkı sistemi olmuştur. Çalışmada; geleneksellik, yenilik ve yozlaşma eksenli açkı tartışmaları ve tarihi neylerdeki açkı sistemleri irdelenerek Neyzen Niyazi Sayın sisteminin ortaya çıktığı zemin tahlil edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Ney, Ney Açkısı, Sistem, Geleneksellik, Neyzen Niyazi Sayın

TRADITIONALITY DISCUSSIONS ON THE NEY OPENING SYSTEMS AND NEYZEN NİYAZİ SAYIN'S SYSTEM

ABSTRACT

Ney, which is a traditional wind instrument of Turkish Classical Music has been made with different opening systems for the past. These systems are called as *Müstakil Açkı*. The makers have used a basic opening system, which is called *Klasik Açkı* to see holes on the Ney. But this system was perceived as classic opening and the best opening system of the Ney, in the opening discussion, in the second half of the 20th century. While some maker was thinking this way, others wanted to improve the new system to eliminate playing difficulties of particular intervals. One of the new systems was improved Neyzen Niyazi Sayın. The issues of this article is discussions of tradition, improvement and degeneration on the Ney opening systems, Opening Systems on the historical Neys and Neyzen Niyazi Sayın's opening system.

Keywords: Ney, Ney Making, System, Traditionality, Neyzen Niyazi Sayın

¹ Doç. Dr., İstanbul Medeniyet Üniversitesi Sanat ve Tasarım Fakültesi, Türkiye, ali.tan@medeniyet.edu.tr

GİRİŞ

Yedi perdesi ve dokuz boğumu ile geleneğin seslerini günümüze taşıyan Ney sazı, meşk halkalarıyla nesilden nesile aktarılan, geleneksel bir tavırla icra edilir. Bu aktarım sırasında neyin üzerindeki perde sistemleri de tekâmül etmiştir. Yani neyzenler/ney açıkçıları başparesi, parazvanesi ve yedi perdesi olan neyin, geleneksel şeklini muhafaza ederek günümüze ulaştırmışlar; üzerine naksettikleri perdelerin yerlerinde ise çeşitli değişimlere imza atmışlardır. Bu değişimler, perde kaydırmaları olarak karşımıza çıkmaktadır. Perdeler üzerindeki kaydırmaların niçin yapıldığını ve bu işlemin ne gibi sonuçları olduğunu daha iyi görebilmek için öncelikle perde yerlerinin ney üzerindeki genel konumuna bakmak gerekir.

Ney’de Perde Yerleri ve Açık Tartışmaları

Ney açkısında genel şablonu anlayabilmek için ney boyu 26’ya bölünerek perdelerin nazari merkezleri hesaplanır. Bu hesaba göre ney üzerindeki perdeler Tablo I’deki birimlere denk gelir.

Tablo I

26’lı Sistem	
Perde Adı	Kaçıncı Birime Denk Geldiği
Aşiran Perdesi	13
Neva Perdesi	16
Nim Hicaz Perdesi	17
Çargah Perdesi	18
Segah Perdesi	20
Kürdi Perdesi	21
Dügah Perdesi	22
Rast Perdesi	26

Bu sistem, açıktan önce perde yerlerini belirlemek amacıyla kullanılan genel bir şablondur. Yakın dönem kaynaklarında *Klasik Açık* olarak da adlandırılan bu açık sisteminin nazari tablosundan sistemin, merkez dışında, herhangi bir perde hareketine müsaade etmediği görülse de aslında kamışın durumuna göre perdelerin yerlerinde çeşitli oynamalar yapılabileceği, sistemi tatbik edenler tarafından da, söylenir. Sencer Derya “Ney’in son bitiş ucundaki yerden önce olan son boğumdan sonra mesafe uzun kalıyorsa, iki, üç, hatta dört santimlik bir uzunluk varsa bu kamıştan klasik ölçülere göre Rast perdesini elde etmek pek kolay olmuyor. Onun için Rast perdesinin pestliğinin durumu ortaya çıkıyor” diyerek bu noktaya vurgu yapar (Derya, 1986, s. 14-15). Yani klasik açkının uygulanabilmesi için boğumların uygun olması gerekmektedir. Fakat İhsan Tür farklı bir tablo çizer. Tür’e göre bu sistemde açılan neylerde rast, nim kürdi, segâh, hicaz, neva ve aşiran perdeleri genellikle pest kalır (Tür, 1985, s. 4).

Klasik açık ile ilgili bilgi verenlerden biri de Neyzen Hayri Tümer’dir. Tümer *Ney Metodu*’nda klasik açıktaki perde yerlerini verir ve şöyle devam eder: “Delikler boğumların birleştiği yere açılmaz. Açılan deliklerin kuturları birbirine eşit ve aynı

olmalıdır. İzah edilen hesap ve kaide üzerine açılan naylar falsolu olmaz. Hesap yapılırken bir milimetrelik hata, bütün Nay'ın bünyesine tesir eder. O zaman açık ve kapalı sesler arasındaki münasebet bozulur.” (Tümer, 1998, s. 22). Görüldüğü gibi Neyzen Hayri Tümer’e göre klasik açıktan bir milimetrelik sapma bile neyin genel dengesini bozabilmektedir.

Şimdi tartışmayı daha anlaşılabilir kılmak için tartışmanın taraflarını belirleyelim. Bir tarafta, gelenekselliğini vurgulamak için, *Klasik* olarak sınıflandırılan bir ney açkısı şekli vardır. Diğer tarafta ise bu açkıyı eleştirerek yeni sistemler öneren icracılar ve yapımcılar yer alır. Metinlerde kısır bir döngü haline gelen bu tartışmayı farklı bir kulvara taşıyarak daha çözülebilir bir hale getirmek için soralım: *Klasik* açkı, *geleneksel* midir?

Gelenekte Ney Açkısı

Gelenekte neylerin nasıl açıldığını tarihi neylerin üzerindeki ölçülerden anlamak mümkündür. Örneğin müzelerimizdeki en eski ney olan 1718 tarihli Derviş Karabaş Mehmed yapımı mansur neyde perde yerleri Tablo II ve III’de görülmektedir ²(Tan, 2012a, s. 55; Tan, 2013 s. 110)

Tablo II -913 Numaralı Neyin 26’lı Sitem Tablosunda Perde Farkları (Yeni Perde Yerleri ile)

	Klasik Açkı cm	Mevcut Ölçü cm	FARK	
			cm	mm
NEY UZUNLUĞU	79,6	79,6	cm	mm
Aşiran Perdesi	39,80	39,80	0,00	0,0
Neva Perdesi	48,98	49,20	-0,22	-2,2
Nim Hicaz Perdesi	52,05	52,30	-0,25	-2,5
Çargah Perdesi	55,11	55,30	-0,19	-1,9
Segah Perdesi	61,23	61,50	-0,27	-2,7
Kürdi Perdesi	64,29	65,10	-0,81	-8,1
Dügah Perdesi	67,35	68,00	-0,65	-6,5

18. yüzyıla ait olan bu neyin üzerine sonraki dönemlerde yeni perdeler açıldığı için kapalı olan eski perdelerin merkezlerinden yaptığımız ölçümleri de tabloya aktardık. Neyin başparesi sonraki döneme ait olduğundan aşiran perdesini klasik açkı referansıyla orta nokta kabul ederek neyin tüm boyunu 79,6 cm olarak hesapladık. Hesap ettiğimiz tüm boyda perdelerin klasik açıktaki olması gereken yerlerini ilk sütunda, mevcut ölçüyü ise ikinci sütunda görmek mümkündür. Fark sütununda ise klasik açıktan sapmalar görülmektedir.

² Ney Topkapı Sarayı Harem Envanteri’nde 913 numarayla kayıtlıdır.

Tablo III-913 Numaralı Neyin 26'lı Sitem Tablosunda Perde Farkları (Eski Perde Yerleri ile)

	Klasik Açkı cm	Mevcut Ölçü cm	FARK	
			cm	mm
NEY UZUNLUĞU	79,6	79,6	cm	mm
Aşiran Perdesi	39,80	39,80	0,00	0,0
Neva Perdesi	48,98	47,70	1,28	12,8
Nim Hicaz Perdesi	52,05	51,30	0,75	7,5
Çargah Perdesi	55,11	55,30	-0,19	-1,9
Segah Perdesi	61,23	61,50	-0,27	-2,7
Kürdi Perdesi	64,29	65,10	-0,81	-8,1
Düğah Perdesi	67,35	68,00	-0,65	-6,5

Pozitif sapmalar perdenin tiz bölgeye yani perdenin olması gerekenden-başpareye doğru- yukarıya açıldığını; negatif sapmalar ise pest bölgeye yani perdenin olması gerekenden- alt uca doğru- aşağıya açıldığını göstermektedir. Durum böyle olunca neyin eski ve yeni perde yerlerinin klasik açkıya uymadığı açıkça görülebilir. Sisteme uygun olan tek perdenin aşiran görünmesi ise yukarıda bahsettiğimiz gibi, tüm boyu hesaplamada aşiran perdesini referans almamızla alakalıdır.

Perde referansı olmadan, yani tüm boyu müdahale etmeden de inceleme yapabiliriz. Örneğin aynı envantere 889 numarayla kayıt edilen Mansur-Şah mabeyni (nısfıye) ahengindeki neyin ağız boğumu başparesiz üflemeğe uygun bir şekildedir (Tan, 2012a, s. 47). Dolayısıyla tüm boyu hesaplamada herhangi bir referansa gerek yoktur. Perdelerin ney üzerindeki yerleri Tablo IV'te görülebilir.

Tablo IV-889 Numaralı Neyin 26'lı Sistemde Perde Farkları

	Klasik Açkı cm	Mevcut Ölçü cm	FARK	
			cm	mm
NEY UZUNLUĞU	42,3	42,3	cm	mm
Aşiran Perdesi	21,15	20,20	0,95	9,5
Neva Perdesi	26,03	25,50	0,53	5,3
Nim Hicaz Perdesi	27,66	27,10	0,56	5,6
Çargah Perdesi	29,28	28,80	0,48	4,8
Segah Perdesi	32,54	32,20	0,34	3,4
Kürdi Perdesi	34,17	33,80	0,37	3,7
Düğah Perdesi	35,79	35,50	0,29	2,9

889 numaralı nısfıye neyde perde yerleri de günümüze kadar bozulmadan gelmiştir. Dolayısıyla üzerindeki ölçüler yapımcının uyguladığı şekliyledir. Perde yerlerinin sağlamlığı ve icrada kullanılan tüm boyun değişmemesi araştırmacı için çok önemlidir. Çünkü tarihi neyler üzerlerindeki başpareler yakın dönemde imal edilmiştir. Bu durum, başpare malzemelerinin kamış kadar uzun ömürlü olmamasından kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla araştırmacı neyin tüm boyunu hesaplarken neyin

üzerindeki başpareyi tüm boya ekleyemez³. Bunun yerine araştırmacı 26'lı sistemi kullanarak aşırın perdesini referans olarak kabul edebilir (bu işlemden aşırın perdesi neyin orta noktası olarak kabul edilir). Bu yol da araştırmacıyı kesin bir tüm boya ulaştırmaz. Çünkü nazari olarak doğru olan, pratikte geçerli olmayabilir. Mesela yapımcı olması gerekenden biraz daha uzun bir tüm boy düşünebilir. Bu durumda neyin perde yerlerinde değişiklikler meydana gelir. Öncelikle neva ve rast perdeleri bu işlemde etkilenirler. Yani nazariyat-pratik derken bu ikiliye, sürecin sonucundan etkilenen ve sürecin sebebi olan *icra* da katılır. Örneğin, günümüzde neyin genel akordunda bir pestlik varsa neyzenler, neyi yukarıdan bir miktar kısaltırlar. Bu işlem ne kadar fazla olursa perdelerdeki bozulmalar da o kadar fazla olur. Çünkü perdenin, ağız kısmına olan uzaklığı yani ney açkısının matematiği değişmiştir. Ufak müdahalelerde bu bozulmalar hissedilmezken müdahaleler arttıkça perdeler arasındaki uyumsuzluk daha rahat işitilebilir. Bu uyumsuzluk önce neva perdesinde kendini belli eder. Çünkü neva perdesi diğer perdelerden nazaran daha fazla dikleşir ve icrayı olumsuz etkiler. Bu nedenle neyin, yapımcıdan çıkan tüm boya ile icrada kullanılan tüm boya arasında fark olabilir. İşte bu kesin olmayan durumu bir yana bırakacak olursak 889 numaralı nısfıye ney bize icrada kullanılan tüm sistemi sunmaktadır. Bu nedenle adı geçen neyin açkı tarihinde önemli bir yeri vardır. Bu bilgilerle tabloyu tekrar okursak neyin üzerindeki açkının *klasik* açkıya uymadığı görülür. Aşırın perdesinin 9,5 mm tiz bölgeye alınması ise dikkat çekicidir.

Ney ölçüleri üzerinden geleneği incelemeye devam ederken bir yandan da ney açkısı hakkındaki bilgilere yer verelim. Rauf Yekta Bey ney açkısı konusunda şunları söylüyor: “...26 parçaya taksim edilir. Uzunluğunun yarısı olan ve 13. parçaya isabet eden noktanın alt kısmı bir delikle işaret edilir ve bununla dostum Dom J. Parisot'un iddia ettiği gibi ana dizinin sekizlisi olan sol değil fa sesi elde edilir. Bu noktadan uca kadar çalgının üst kısmında altı delik daha vardır ki bunlar dördüncü, beşinci, altıncı, sekizinci, dokuzuncu ve onuncu kısımlara isabet eder...”(Nasuhioğlu, 1981, s. 17) Rauf Yekta Bey'in bu tanımı, neyin klasik açkıyla açılmasına işaret eder. Bu tanımdan sonra TRT Ankara Radyosu Ney Sanatçısı Ali Balakbabalar'ın koleksiyonunda yer alan Rauf Yekta Bey'e ait olan mansur ney üzerinde nasıl bir sistem olduğunu Tablo V'te inceleyelim⁴.

Tablo V-Rauf Yekta Bey'e Ait Olan Mansur Neyin 26'lı Sistemde Perde Farkları

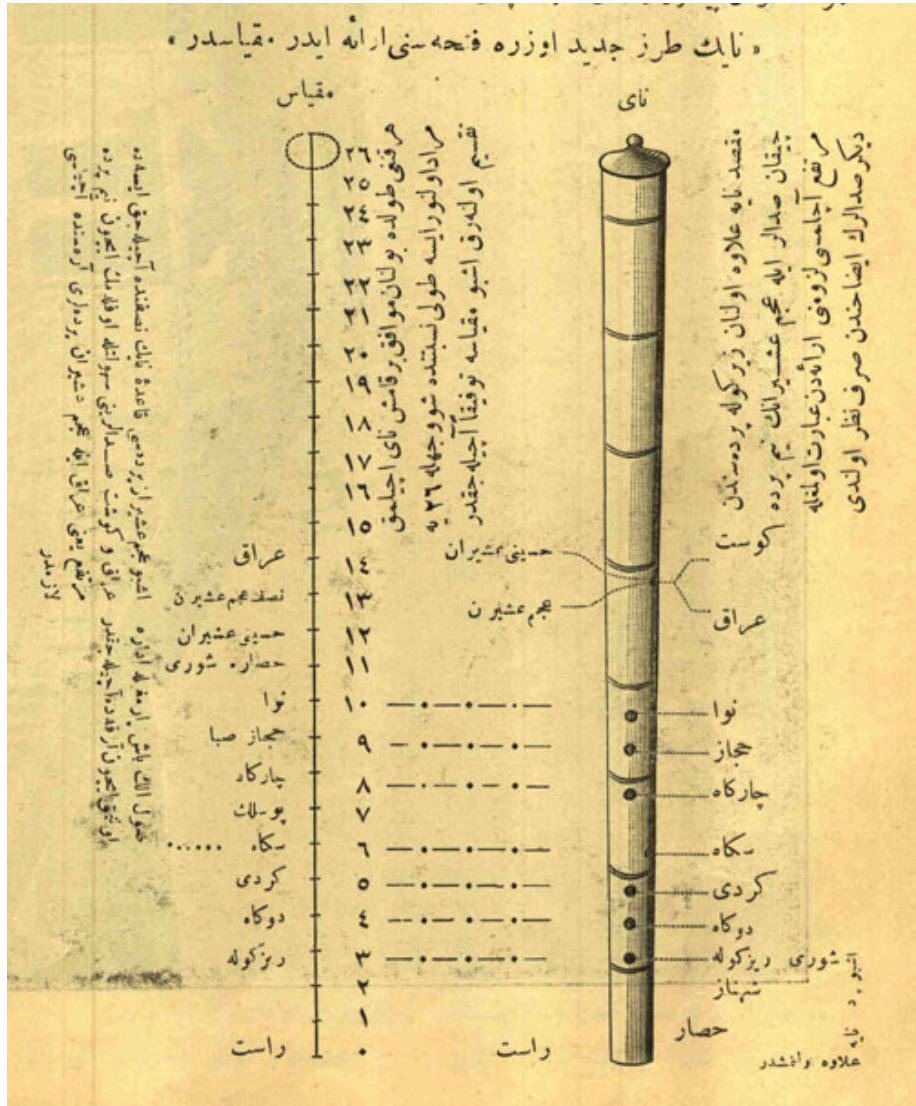
	Klasik	Mevcut	FARK	
	Açkı cm	Ölçü cm	cm	mm
NEY UZUNLUğU	78,5	78,5		
Aşırın Perdesi	39,25	39,25	0	0
Neva Perdesi	48,30	48,5	-0,19	-1,9
Nim Hicaz Perdesi	51,32	51,5	-0,17	-1,7
Çargah Perdesi	54,34	54,5	-0,15	-1,5
Segah Perdesi	60,38	60,7	-0,31	-3,1
Kürdi Perdesi	63,40	63,8	-0,44	-4,4
Düğah Perdesi	66,42	67	-0,57	-5

³ Eğer başpare ney kadar eski değil ise tüm boya eklenemez. Çünkü 150 yıllık bir neyin üzerindeki 15-20 yıllık başpare, araştırmacıyı doğru bir sonuca ulaştırmaz

⁴ 78,5 cm tüm boya sahip olan ney Balakbabalar'a, Rauf Yekta Bey'in torunu Yavuz Yekta tarafından armağan edilmiştir. Neyin ölçülerini temin eden sayın Enis Balakbabalar'a ve neyin ölçülmesine müsade eden sayın Ali Balakbabalar'a teşekkür ederim.

Tablo incelendiğinde aşiran hariç tüm perdelerin pest bölgeye kaydırılarak açıldığını görüyoruz. Öyle ki segâh, kürdi ve dügâh perdeleri klasik açkıya göre oldukça farklıdır. 1 mm'lik hareketlerin bile seste önemli değişikliklere sebep verdiği düşünüldüğünde 4-5 mm'lik sapmaların klasik açkı dairesinde, doğuracağı sonuçlar daha iyi görülebilir.

Tablo VI-Hüsameddin Efendi'nin İlave Perde Önerisi

Klasik Açkı Mı? 26'lı Sistem Mi?

2012 yılında tamamladığımız “Ney Açkısının Tarihi ve Teknik Gelişimi” başlıklı çalışmamızın sonuç bölümünden bir alıntıyla bu kısma başlayalım: “(Müzelerde ve özel koleksiyonlarda tespit edebildiğimiz) 62 adet tarihi neyden sadece 1 tanesinin doğrudan, 5 tanesinin ise dolaylı olarak (bir ya da iki perdesi dışında tüm perdelerinin) klasik açkıyla açıldığını tespit ettik.” (Tan, 2012a, s.189) Yani kalan 57 tarihi neyde müstakil açkılar mevcuttur. Bu bilgilerin ışığında tüm bu fotoğrafı nasıl okuduğumuza gelince

Rauf Yekta Bey'in ve yakın dönem kaynaklarının bahsettiği ney boyunun 26'ya bölünmesi hadisesi nazari bir şablonu ifade eder. Bu şablon, yapımçıya kamış üzerinde perde yerlerini görme imkanı verir. Dolayısıyla yapımçı kamışın durumuna göre bu merkezleri pest ya da tiz bölgeye kaydırabilir. Gelenekte de perde kaydırmaları yapıldığı görülmektedir. Zaten her bölgesinde aynı özelliği göstermeyen ney kamışına aynı ölçülerin oturtulması suretiyle mükemmel sonuç elde edilmesi mümkün değildir. Bunun tarihi süreç içinde de karşılığı yoktur. Dolayısıyla bu sistem (bize göre 26'lı sistem olarak adlandırılabilir) genel bir şablondur.

Yeni Sisteme Duyulan İhtiyaç

Geçmişte ney ile mücennep bölgesinin icrası önemli bir problemdi. Neyzenler bu problemi çözmek için ney üzerine ilave perde dahi önermişlerdir⁵. Bu ilave perde ile hisar, nim hisar ve zirgüle gibi perdelerin bir perdeye bağlanması hedeflense de neyin geleneksel görünüşünü bozan anahtarların eklenmesi fikri genel kabul görmemiş ve bu öneriler tarihin tozlu sayfalarına hapsedilmiştir. Bu önerilerden biri de Suriye Ticaret Mahkemesi Başkatibi Hüsameddin Efendi'ye aittir. Hüsameddin Efendi anahtarlı sistemin tersine neyin genel görünümünü bozmayacak bir ilave düşünmüştür. Ama hedef yine aynıdır: hisar, nim hisar ve zirgüle perdelerini bir perdeye bağlamak. Fakat hüzzam ve nihavend makamları için bir perdeyi öneren bu anahtarsız sistem de uygulamada kolaylık sağlamamış; perdelerin kendine has icraları için çeşitli hareketlere başvurulmasını engelleyememiştir (Tan, 2012b, s. 201). Sistem Tablo VI'da görülmektedir.

Bu sistemi öneren Hüsameddin Efendi'nin ilave perde gereksinimi için söyledikleri de oldukça manidardır: *“Birkaç karndandanberi âlât-ı müsikiye beyninde bulunmakta olan nây, hakikaten makbul, hâs ve âm olmuş bir sazdır. Çi-fâide ki perdelerinde bulunan cüz'î bir noksandan dolayı nâyzenleri külli suûbete uğratmakla heveskârânı pek azalmıştır. Nâyde nihâvend, sûzinâk, hüzzâm, karcıgâr misillü makamlardan peşrev ve semâî şarkı çalmak, muhtâc-ı tekellüf olduktan başka, en ziyade parlak olan hicâzkâr yolundan ufak bir şarkı üflemek bile dâire-i imkân haricinde idüğü müsellemdir. Şu suûbete tesâdüf etmekte olan erbâb-ı fenn hayfâ ki nâyın esâsını derpîş-i nazar iderek bu bâbda bir çâre aramaktan zuhûl etmişlerdir. İşte sahîfe-i nâydeki mikyâsta gösterildiği veçhile âcizleri ednâ bir hareketle yani sol elin boş kalmakta olan başparmağını segâh perdesiyle işgâl etmek sûretiyle nâyın perdelerini kemân kadar bir vüs'ate îsâl eyledim. Çünkü şûrî, hisâr, şehnâz sadâlarını câmi' olmak üzere bir “zirgüle” perdesi ilavesiyle müşkil'ül icrâ bulunan makâmları, velâsiyyemâ hicâzkârı teshîl ederek, nâyzenleri ses bulmak için baş eğmek, dudak yapmak külfetinden kurtardım. Noksânü görölür ise ikmâlini erbâb-ı fenden istirhâm eylerim”* (Tan, 2012b, s.202-203). Hüsameddin Efendi'nin bildirdiği icra güçlüğü, neyin radyoda mikrofon önünde icra edilmesiyle, artarak devam etmiştir. İşin içine bir de transpoze icralar katıldığında adı geçen makamları icrada, yeni bir sistemin varlığına duyulan ihtiyaç kuvvetlenmiştir. İşte bu ihtiyaçla birlikte artan arayışlar *Musiki Mecmuası*'ndaki tartışmalara kadar uzanmıştır. Tartışmaların merkezinde *klasik* vurgusuyla arayışları, yani perde kaydırma temayüllerini, yok sayma girişimleri ise sonuç getirmemiştir. Bu atmosfer içinde Neyzen

⁵ Bu önerilerden biri Neyzen Salih Dede'ye diğeri de Suriye Ticaret Mahkemesi Başkatibi Hüsameddin Efendi'ye aittir. Detaylı Bilgi için (Ali Tan, “19. Yüzyılda Ney Çalgısına Yeni Perde Önerileri ve Hüsameddin Efendi'nin Tarz-ı Cedidi”, Akademik Araştırmalar, s: 55, İstanbul 2012, sy: 193-208)

Niyazi Sayın bir sistem geliştirmiş ve bu sisteme perde pozisyonları da ekleyerek mücennep bölgesinin icrasını kolaylaştırmıştır. Neyzen Niyazi Sayın'ın önerdiği sistem Tablo VII'de görülmektedir.

Tablo VII- Neyzen Niyazi Sayın Açkısı

Perde Adı	Kaçını Birime Denk Geldiği
Aşiran Perdesi	13. birimden 3 mm yukarı
Neva Perdesi	16. birimden 1 mm yukarı
Nim Hicaz Perdesi	17
Çargâh Perdesi	18. birimden 3 mm aşağı
Segâh Perdesi	20. birimden 1 mm yukarı
Kürdi Perdesi	21
Dügâh Perdesi	22. birimden 1 mm aşağı
Rast Perdesi	26

Bu tablodaki kaydırma miktarları kamışın durumuna göre yapılır. Perdeler bahsedilen yerlerde küçük olarak açıldıktan sonra istenen ses elde edilene kadar perde ilgili yöne doğru kaydırılabilir. Ayrıca bu sistemde boğaz boğumunun da 2 birim + 3 mm şeklinde olması gerekir. Çünkü bu ölçüden daha uzun bir boğaz boğumu tiz seslerde; daha kısa bir boğaz boğumu ise pest seslerde kayıplara neden olabilir. Neyin iç açkısında da belirli bir sistem mevcuttur. İkinci boğum birinciden biraz geniş; sonraki boğumlar ise kademeli olarak genişleyen bir şekilde açılır. Genel hatlarını bu şekilde özetleyebileceğimiz Neyzen Niyazi Sayın Açkısı günümüzde birçok ney yapımcı tarafından uygulanmaktadır.

Sistemdeki perde temayülleri de tarihi neylerle benzerlik göstermektedir. Örneğin çargâh perdesi Neyzen Niyazi Sayın sisteminde olduğu gibi 62 adet tarihi neyin % 69,6'unda da pest bölgeye kaydırılmıştır. Dügâh perdesinin ise tarihi neylerde pest bölgeye alınma oranı %71,4'tür.

SONUÇ

Son elli yılda geleneksellik-yenilik-yozlaşma üçgenine sıkışan günümüzde ise bu çıkmazın çok uzağında hızla gelişen ney açkısı alanında geçmişin ölçülerini, yakın dönemin tartışmalarını ve Neyzen Niyazi Sayın'ın açkı sistemini inceledik. Buraya kadar ki bilgilerden ney açkısının gelenekte de 26'lı sisteme ilave perde kaydırmaları ihtivâ ettiğini görmek mümkündür. Yani ney boyunun 26'ya bölünmesiyle oluşan genel şablonda aşiran perdesinin mutlaka neyin 13. birimine açılması şartı yoktur. Bu nokta, perde-boğum ilişkisinin tahlil edilmesine imkan vermek için neyin üzerine işaretlenen nazari bir noktadır⁶. Yapımcı bu bölgeyi işaretleyip perdenin pest kalacağını

⁶Perdeler boğumun hemen kenarına ya da boğumun üzerine açılmamalıdır. Bu yüzden yapımcı, perdelerin neyin hangi birimlerine denk geldiğini önceden görmelidir.

düşündüğünde merkezi tiz bölgeye taşıyabilir. Günümüzdeki neylerin çoğunda aşiran perdesi, bu merkezde (neyin ortasında) pest işitildiği için tiz bölgeye kaydırılmaktadır. Örneğin Mesut Paker açkısına göre aşiran perdesi 13. Birimden itibaren 2,5 mm tiz bölgeye doğru kaydırılır. Bununla birlikte aşiran perdesi Topkapı Sarayı Müzesi Envanteri 3376 numaralı neyde 5,2 mm; 889 numara neyde 9,5mm; Konya Mevlevihanesi Müzesi Envanteri 376 numaralı neyde 3,1 mm; 1331 numaralı neyde 2 mm; 1332 numaralı neyde 5,4 mm; 1431 numaralı neyde 7,2 mm; 1432 numaralı neyde 9,5mm tiz bölgeye kaydırılmıştır. Perde hareketleri görüldüğü gibi gelenekselliğe engel değildir. Hatta bu hareketler, tarihi neylerdeki uygulamayla çelişmediği için gelenekseldir. İşte bu çerçeveden bakıldığında, Neyzen Niyazi Sayın'ın, Hüsameddin Efendi'nin bahsettiği sıkıntılarını izale etmek için, ortaya koyduğu sistemle "Müstakil Açkısı" geleneğini sürdürdüğü görülebilir.

KAYNAKLAR

- Derya, S. (1986). Ney Açkısı Konusunda Değişik Görüşler, *Musiki Mecmuası*, Sayı:413 s.14-15
- Tan, A. (2012a). Ney Açkısının Tarihi ve Teknik Gelişimi, Danışman: Yrd. Doç. Dr. M. Nuri Uygun, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- Tan, A. ve Çıpan M. (2013). Ney, Konya: İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü
- Nasuhioğlu, O. (1981)-----, *Musiki Mecmuası*, Sayı:382 s.17
- Tan, A. (2012b) 19. Yüzyılda Ney Çalgısına Yeni Perde Önerileri ve Hüsameddin Efendi'nin Tarz-ı Cedidi, *Akademik Araştırmalar Dergisi*, Sayı: 55, s.193-208
- Tür, İ. (1985). Klasik Tarzda Açılmış Neyler Hakkında Bir eleştiri ve Yeni Bir Sistem, *Musiki Mecmuası*, Sayı: 410, s.4
- Tümer, H. (1998). Ney Üfleme metodu, Haz: Fevzi Halıcı, Ankara: Kültür Bakanlığı Yay.

Tarihi Ney

Rauf Yekta Beyin Mansur Neyi, Ali Balakbabalar Koleksiyonu, Ölçüm Tarihi Mart 2015